כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בחוקותי ■ כ"ד אייר ה'תשע"ה ■ 13.05.2015 ■ גליון מס' 325

תפוצה לכל קהילות ישראל

הפטרת בחוקותי

מעלת הביטחון

/ הרב ציון כהן*

בשבת פרשת בחוקותי, נקרא בעזרת ה' את ההפטרה מתוך ספר ירמיהו (טז,יט - יז,יד): "ה' עזי ומעוזי ומנוסי ביום צרה" וגו'. פסוקים העוסקים בתוכחת הנביא ירמיהו על עבודה זרה, תוך אזהרה שהחטאים שמורים בזכרון, ותיאור העונש עליהם. כן מדבר הנביא על הבוטח בה' כנגד הבוטח באדם.

הקשר בין הפרשה להפטרה מצוי - בין היתר - גם בהקשר מצוות השמיטה: בפרשה אנו קוראים: "אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם אז תשבת הארץ והרצת את שבתותיה. כל ימי השמה תשבת את אשר לא שבתה בשבתותיכם בשבתכם עליה" (ויקרא כו,לד-לה), ובהפטרה: "ושמטתה ובך מנחלתך" (ירמיהו יז,ד).

כמו כן בפרשה קוראים אנו תוכחות על הליכה אחרי אלהי הנכר, עבודה זרה, וגם בהפטרה אנו קוראים: "כזכר בניהם מזבחותם ואשריהם על עץ רענן על גבעות הגבהות" (שם ב).

בפסוקי ההפטרה אותם נקרא השבת, נמצאים פסוקי חיזוק נפלאים למידת הבטחון, פסוקים - שככל דברי הנביאים - אינם אלא דברי ה' בעצמו:

"כה אמר ה': ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו ומן ה' יסור לבו. והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב. ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו. והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חם והיה עלהו רענן ובשנת בצרת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי" (שם ה-ח).

מי הוא ה'ארור', על פי דברי נבואת ירמיהו? מסביר המלבי"ם: "ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו" (שם ה) - כי יש הבוטח באדם, ובכל זאת בוטח בה'; והוא אם יבטח שה' יושיעהו על ידי שר פלוני, שהגם שבוטח באדם [הוא השר], עיקר הזרוע והכח של הבטחון הוא בה'. אבל מי שכל הבטחון שלו הוא באדם, עד שגם הזרוע (שהוא הכח המניע את היד הפועלת) ישים בשר, שבוטח רק בכח בשר, 'ומן ה' יסור לבו' לגמרי, זה הוא הארור".

כלומר, אין כל מניעה לבטוח בשליח - בן אדם - של ה', ידו הארוכה של ה', שכן עיקר הבטחון נשאר בה'; אולם אם כל הבטחון הוא באדם, ואין להקב"ה, כביכול, כל חלק בבטחונו של האדם - הוא ה'ארור' עליו מדבר הנביא ירמיהו.

ומי הוא ה'ברוך'? מסביר המלבי"ם שה'ברוך' הוא זה שלא רק בוטח בה', אלא שגם "והיה ה' מבטחו" (שם ז), כלומר, שבוטח שדוקא על ידי ה' יהיה מבטחו, ולא על ידי אמצעים טבעיים שונים. כלומר, יתכן לבטוח בה', שהוא ישלח את ישועתו על ידי אמצעים אנושיים טבעיים, אולם מעלת ה'ברוך' היא זו שסומך על ה' דוקא, ו'היה ה' מבטחו', ולא על ידי אמצעים המשמשים מתווכים בינו לבין ה'.

מדת הבטחון היא מן המדות החשובות ביותר שעל האדם לרכוש לו בעולם הזה. וידועים ושגורים על לשוננו מילות הפסוקים: "אשרי שאל יעקב בעזרו שברו [תקוותו] על ה' אלהיו" (תהלים קמו,ה); "אשרי אדם בטח בך" (שם פד,יג) ועוד. ובמדרש 'שוחר טוב' (תהלים קמו) אנו קוראים: "מי שהוא בוטח בי - אין שכרו פוסק לעולם"! ועוד שם (מזמור לא): "אומר להם הקב"ה: בטחו בשמי והוא עומד עליכם, שנאמר: "יבטח בשם ה'" (ישעיהו נ,י). ולמה? שכל מי שבוטח בשמי - אני מצילו"!

ובאמת מדת הבטחון רחבה ומסועפת, ורבו הדעות באשר לגבולות ההשתדלות אל מול שיעור הבטחון. והפליא להגדיר את השיטות השונות הרב הצדיק, הרב אליהו דסלר זצ"ל בספרו 'מכתב מאליהו' (ח"א עמודים 181-281):

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

מרובים העושים את התורה
לפי הכתוב: "ורדפו מכם חמישה מאה" החשבון הוא שהאחד ירדוף עשרים, ובהמשך התורה...
המשך בעמי 3

שויית קיץ
האם מותר לצפות בסרטונים ולהביט בתמונות שצולמו על ידי יהודים שאינם שומרים שבת בעיצומה של השבת? ...
המשך בעמי 3

סיפור לשבת
"ואל יהא קשה כארז"
מעשה בכלה שמיד לאחר האירוסין פנתה אמה לתופרת שתתפור לה את השמלה לחופה. התופרת הייתה אישה אלמנה קשת יום...
המשך בעמי 4

שביבים
למה לסלוח למי שלא מגיע לו?
כל מי שהרגיש את התחושה המתמשכת של טינה, כעס או שנאה של ממש כלפי מי שפגע בנו...
המשך בעמי 6

הדרגה הראשונה - הם אלה אשר אמנם קוראים לעצמם מאמינים ובוטחים בה', אך רואים בכל מהלך העולם 'סיבות ומסובבים', ועל כן הם משתדלים לנהל את הסיבות אל מחוז חפצם ורצונם, אך יחד עם זאת הם מבקשים מה' שיצליח את מעשיהם. על בעלי מדרגה זו אומר הרב דסלר זצ"ל: "באמת הם מבעלי השיתוף, כי משתפים את עצמם עם הבורא בהנהגת העולם, ואחר כל אשר ידברו מדברי אמונה ובטחון, עדיין הכפירה מושרשת בלבם, 'כוחי ועוצם ידי' וכו'.

הדרגה השניה - הם אלה אשר רואים בכל עניין טבעי את מעשה ה', כלומר, ברור להם שרק ה' הוא הפועל הכל. "וכמו המביט דרך חור המנעול ורואה עט כותב, ומבין בשכלו שלא יזוז העט בלי שיניע אותו יד האיש הכותב בו, אף שאיננו רואה כעת את האיש בעצמו, כן יודע שהטבע כולו כלי ביד ה'".

הדרגה השלישית - הם אלה המבינים שבכלל לא קיים מציאות של 'טבע', כי באמת הכל אלהות, וכל מושג הטבע, אינו אלא הסתר ה' כדי להעמידנו בנסיון.

והדרגה הרביעית - היא המדרגה העליונה, נחלת המבינים כי כל הבריאה קודש. ולא רק שה'סיבות' אינן מביאות תועלת, אלא שמגיע על ידן חורבן. כי הן מסתירות מבני האדם את שלטונו של הקב"ה בעולם.

ומוסיף הרב דסלר דוגמה מעניינת להמחיש מדרגה זו: "ובאמת היה ראוי כי מי שלא יאכל לחם - יחיה, ואשר יאכל לחם - ימות, שהרי השתמש בסיבה טבעית, וסיבה זו הינה חורבן ולא בניין. אלא משום שהעולם הזה צריך שיהיה בו מקום לטעות, כדי שתתאפשר הבחינה בידי האדם, על כן האדם האוכל לחם - מכל מקום חי, ואשר לא יאכל - ימות...".

כיצד נדע היכן אנו בשלבי מדרגות הביטחון? התשובה היא פשוטה: כשנראה אדם מצליח בעסקיו, ונזקוף זאת לחריפות שכלו, ולמרצו הרב, או כשנראה צבא של מדינה מסויימת מנצח, ונזקוף זאת לחייליו המנוסים, ולכלי הנשק החדישים המצויים בידו - ידוע נדע כי אנו רק בשלב הראשון, מדרגת החושבים שהכח ועוצם היד הם הקובעים בעשיית החיל.

אולם כנגד תפיסה זו אומר החכם מכל אדם, שלמה המלך: "לֹא לַקַּלִּים הַמֵּרוֹץ וְלֹא לַגִּבּוֹרִים הַמִּלְחָמָה וְגַם לֹא לַחֲכָמִים לֶחֶם וְגַם לֹא לַנְּבֹנִים עֹשֶׁר" (קהלת ט,יא). ואף שאנו משתמשים לעתים קרובות בביטויים המצביעים לכאורה על בטחון מופלג בה', כגון: 'ברוך ה', 'בעזרת ה'', 'אם ירצה ה'' וכדומה, אולם למען האמת כל מחשבותינו וגם מעשינו בנויים על ההשקפה שיש טבע, ויש סיבות, ועלינו להשתמש בהם כדי לקדם את רצוננו. והוא שאמר הנביא ישעיהו: "בְּפִיו וּבְשִׂפְתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רָחַק מִמֶּנִּי" (כט,יג).

עלינו לחנך את עצמנו כל רגע ורגע, שהמצליח לא הצליח בעקבות חכמתו וחריצותו - אלא משום שכך חפץ ה' שאותו אדם יצליח! והצבא שניצח בשדה הקרב, לא ניצח משום שכלי נשקו היו מתקדמים וצבאו מאומן היטב - אלא משום שכך עלה ברצונו של ה', שהוא זה שינצח! ואמנם אם נעיין מעט בהיסטוריה, נראה דוגמאות למכביר, על אנשים שהצליחו על אף שלא הצטיינו לא בחכמתם ולא בחריצותם, ועל צבאות שניצחו על אף שלא היה בידם כלי נשק מתקדם ועל אף העדר אימונים ונסיון! בסופו של דבר - רק דבר אחד מעצב את פני העולם (האישי והכללי): רצון ה'!

❊ ❊ ❊

צריכים לחיות אמונה, ולהשתדל לראות בכל דבר, גדול או קטן, את יד ה' המכוונת והפועלת.

נדגים זאת בשני מכתבים שכתב הצדיק רבנו זונדל זצ"ל מסלנט, לבנו שנסע מחוץ לארצו:

"אל ירע בעיניך העכוב, בין ביפו בין באלכסנדריה, בין בכל מקום שתצטרך להתעכב. אל תדחק את השעה - כי כל עכבה לטובה... אהובי בני, אלהים יחנך! דע והאמן כי "מה' מצעדי גבר כוֹננוּ" (תהלים לז,כג), "ואדם מה יבין דרכּוֹ" (משלי כ,כד) - הכל נגזר מן השמים על כל רגע, באיזה מקום יהיה, ובאיזה זמן ועם איזה בני אדם יהיה בצוותא, וכמה יתעכב... ועל כן אל תצטער ואל תדאג על שום דבר... ומה שכתבת שלא יספיק לך המעות על ההוצאות שלך - על הכל תשליך יהבך על ה', ואל תקמוץ ואל תדאג כלל! שזו היא סגולת הבטחון שהקב"ה עושה רצונו של אדם הבוטח בו בלב שלם... ואפילו איננו צדיק, כמו שנאמר: "והבּוֹטח בּה' חסד יסוֹבבנּוּ" (תהלים לב,י)".

ובמכתב אחר כתב לבנו:

"שלחתי לך המלצות כמו שביקשת, אמנם על תבטח בהם, כי הם נועדו רק שלא יבוא עזרך בנס נגלה, אמנם העיקר לבטוח בה' בכל לבבך, "ואל בּינתך אל תּשׁען" (משלי ג,ה)" וכו'.

מכתבי חיזוק אלו של הצדיק רבנו זונדל זצ"ל, מראים לנו בדיוק היכן אנו נמצאים: אם אחרנו להסעה, אם האוטובוס 'ברח' לנו, אם התעכבנו באישהו משרד זמן רב וכדומה, על הכל אנו מתלוננים ומקטרים... היכן האמונה ש'מה' מצעדי גבר', היכן האמונה שלא קורה איתנו שום דבר מבלעדי רצון ה'... וכמה מאמצים אנו עושים כדי שפלוני, או אלמוני, ימליצו עלינו כדי להתקבל פה ושם, כדי להשיג דבר מה... רחוקים אנו מבטחון מלא בה', ורק בו לבדו.

עבודת הבטחון היא עבודה תמידית בכל רגע - במחשבה, דיבור ומעשה! אין להרפות מלהתעסק בה ולכוון את כל חיינו לבטחון מוחלט בה', עד בחינה שנרגיש "כּגמל עלי אמוֹ" (תהלים קלא,ב). וכפירוש הגר"א: "כמו הילד הגמול היונק משדי אמו, כאשר הוא יונק די שבעו, אינו דואג על העתיד, אם יהיה לו ממה לינוק לאחר שעה או שעתיים - אף אני בוטח בה' על נפשי, אינני דואג כלל ליום המחר". ה' יזכנו להגיע למעלות רמות במידת הביטחון!

* הרה"ג ר' ציון כהן שליט"א, רבה של אור יהודה, הוציא לאור בימים אלה את ספרו "ציון חמדתי" על כל ההפטרות של פרשיות התורה.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

פרשת בחקתי

מרובים העושים את התורה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

לפי הכתוב: "ורדפו מכם חמישה מאה" החשבון הוא שהאחד ירדוף עשרים, ובהמשך התורה נאמר: "ומאה מכם רבבה ירדופו" לפי החשבון הזה כל אחד ירדוף מאה, ועל כך שואל רש"י: "וכך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא 'מאה מכם שני אלפים ירדופו?". ומסיק מכאן רש"י: "אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובין העושין את התורה". לפי הכלל הזה הרי ככל שכמות לומדי התורה גדילה כך צריכה התוצאה הרוחנית להיות מקיפה יותר, וניצחון האמונה על הכפירה היה צריך יותר להראות בשטח, אך לא תמיד כך הדבר. הנה רבי יוחנן בן זכאי כשראה שהחורבן קרב ובא, בניסיונו להציל את שארית הפליטה, ביקש את יבנה וחכמיה, קומץ קטן של לומדי תורה, וממנה החל לשקם את "עולם התורה" שחרב. ואכן בתחילת דרכו של ריב"ז האירה לו ההצלחה פנים, יבנה הפכה למרכז התורה וחכמיה למנהיגות הרוחנית של שארית הפליטה, וכך נמשך הדבר עד ימיו של רבי עקיבא, אשר העמיד תלמידים הרבה כמו שמסופר במסכת יבמות (סב ב): "שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת ועד אנטיפרס" והנה לא זו בלבד שהכמות התורנית הגדולה הזו של רבי עקיבא לא גרמה לפריחת התורה אלא התוצאה היתה הפוכה ש"כולם מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם".

ורבים שואלים: הרי רבי עקיבא, רבם של אותם עשרים וארבעה אלף תלמידים, הוא שאמר: "ואהבת לרעך כמוך - זה כלל גדול בתורה", ובודאי תלמידיו התחנכו על הכלל הגדול הזה, ורוממות 'אהבת ישראל' היתה בגרונם, ואם כך כיצד בשעת מבחן לא היו תלמידיו נאמנים לדגל האהבה שאותו נשאו ברמה, ולא נהגו כבוד זה לזה? ראיתי הסבר יפה של הרבי מלובאויץ רמ"מ שניארסון (ליקוטי שיחות, ל"ג בעומר) שביאר על פי הכלל (במד"ר פר' כא): "כשם שאין פרצופיהם דומים זה לזה, כך אין דעתן שוין זה לזה", ובודאי כלל זה חל גם על תלמידי רבי עקיבא, שכל אחד ואחד השיג את תורתו של רבו לפי דרכו ודעתו, אבל כל אחד מהם לאחר שלמד החליט שהפירוש האמיתי של דברי רבי עקיבא הוא רק כפי שהוא הבין אותם, ולכן כאשר שמע שחברו מוסר את דברי רבם באופן שונה החליט שהוא מסלף את דברי הרב, איך אפשר לנהוג בו כבוד אדרבא יש לגנות אותו..

והנה דוקא רבי יוחנן בן זכאי, שידע שדעתו של כל אדם שונה מחברו, הוא שבקש מתלמידיו שכל אחד יבקש את דרכו הייחודית לפי הבנתו האישית, ועל כן אמר לחמשת תלמידיו (אבות פ"ב יג): "צאו וראו איזו דרך טובה שידבק בה האדם" וכל אחד מהם החזיר לו תשובה אחרת. האחד 'עין טובה', האחר 'חבר טוב', השלישי 'שכן טוב', הרביעי 'הרואה את הנולד', והאחרון 'לב טוב', ורק בדרך זו הצליח רבי יוחנן בן זכאי לשקם מחדש את 'עולם התורה' שלאחר החורבן.לאפשר לכל תלמיד מרחב רוחני. ואף רבי עקיבא לאחר שראה את הכישלון של עשרים וארבעה אלף תלמידיו, בבואו לשקם מחדש את מפעלו התורני, העמיד שבעה תלמידים וציוה עליהם: "ראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה - אתם לא תהיו כן" (קה"ר יא). כי רק חבורת לומדי תורה ה'מפרגנת' זו לזו ומכבדת האחת את זולתה רק היא המסוגלת להצליח.

וכמו בימי רבי עקיבא גם בזמן הזה, אחרי חורבנו של 'עולם התורה' בשואה שפקדה את עמנו, שוב היה עולמנו שמם מתורה עד שהתחוללה המהפכה התורנית של דורנו שמילאה ארץ ישראל תורה, אבל הלקח של תלמידי ר"ע צריך להיות כל הזמן לנגד עינינו ולדעת שהצלחתה של מהפיכה זו מותנת רק אם לומדי התורה ינהגו כבוד זה לזה, ועיניהם לא תהיה צרה בתורה זה לזה. ■

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלת רבים, ביניהם גבאי בתי כנסת: בשבת האחרונה התקיימה בעיר רעננה הפגנת מחאה נגד קיומו של אירוע מיסיונרי של הטבלת אנשים לנצרות רח"ל על ידי כת מסוכנת. אל ההפגנה הגיעו אלפים מתושבי רעננה שבאו להתפלל ולזעוק אל ה' בסמוך למקום האירוע. אין ספק כי אירוע זה היה אירוע מכונן בתולדות העיר רעננה, בו ראינו מפגן נדיר של אחדות של כל בתי הכנסיות מכל המגזרים וגם כאלה שאינם דתיים.

לאחר השבת התברר כי ישנן תמונות וסרטוני וידיאו שצולמו במהלך מעמד המחאה. האם מותר לצפות בסרטונים ולהביט בתמונות שצולמו על ידי יהודים שאינם שומרים שבת בעיצומה של השבת? ברצוני להדגיש שזהות המצלמים אינה ידועה.

תשובה: יש להבדיל בין תמונות וסרטונים שצולמו על ידי צלמים מקצועיים שעשו זאת עבור פרנסתם כגון צלמי עיתונות, תקשורת וכדומה, לבין סרטונים ותמונות שצולמו על ידי אנשים פרטיים ואבאר פרשה זו:

נפסק להלכה[א] על פי סוגיית הגמרא[ב] שאם יהודי בישל בשבת במזיד אסור לו ליהנות מהמאכל לעולם, אך לאחרים מותר ליהנות מהמאכל, אך רק לאחר צאת השבת.

יש לציין כי איסור זה של הנאה מ'מעשה שבת' הינו איסור מדברי סופרים ולא מהתורה כמבואר דבר זה בסוגיית הגמרא[ג].

אמנם לגבי הנאה ממלאכת גוי שעשה עבור ישראל בשבת נפסק להלכה[ד] שאי אפשר ליהנות מהמלאכה מיד במוצאי שבת אלא יש להמתין שיעור זמן של 'בכדי שיעשו', כלומר - שיעור הזמן שנצרך

לעשות את המלאכה בשבת, וכל זה כדי שלא נהנה מחיסכון בזמן שנוצר על ידי עשיית מלאכה בשבת.

אך כשיהודי חילל שבת אין צורך להמתין 'בכדי שיעשו' אלא מותר ליהנות מיד בצאת השבת, ועיין בהערה הטעם[ח].

עוד יש לברר האם כשיהודי מבשל עבור יהודי אחר ולא עבור עצמו האם היהודי האחר חשוב כ'אחרים' או כמבשל עצמו? ומצינו בסוגיה הלכתית אחרת והיא סוגיית 'ביטול איסור לכתחילה' שגם האחר שעבורו נעשה האיסור נחשב כעובר האיסור עצמו[ו], אמנם לגבי סוגיית 'מעשה שבת' נקטו הפוסקים[ז] שגם האחר שעבורו נעשה האיסור נחשב כ'אחרים' ועיין בהערה הטעם[ח].

ולפי זה בנידון דידן רק למצלם הסרטון / תמונה עצמו יהיה אסור ליהנות מהצילום, אך לאחרים יהיה מותר ליהנות.

אמנם כתבו הפוסקים[ט] שאם מדובר באדם שמחלל שבת בקביעות עבור אחרים ועושה זאת לפרנסתו, בוודאי שאסור לכל ליהנות ממלאכה זו, שרק כך אכן הקנס אכן רלוונטי עבור המחלל שבת.

ולכן - אם מדובר בסרטון / תמונה שצולמו על ידי צלם מקצועי שעשה זאת עבור פרנסתו, **אסור לכל ישראל** ליהנות מחילול שבת **לעולם**.

אך אם מדובר על אדם פרטי שצילם את המאורע לעצמו, הרי חוזר הדין הרגיל של המבשל בשבת במזיד ש**מותר** לאנשים אחרים ליהנות מהמלאכה במוצאי שבת.

אמנם יש מקום לטעון שגם כשמדובר באדם פרטי אסור לאחרים ליהנות מהצילום, מאחר ומן הסתם מדובר ביהודי המחלל שבת בקביעות וייתכן שדינו כ'מומר', וכבר כתבו הפוסקים שמלאכת שבת הנעשית על ידי מומר, יש להמתין במוצאי שבת עד לאחר שיעור זמן 'בכדי שיעשו' כדין מלאכת גוי, ובנידון זה לא שייך 'בכדי שיעשו' מאחר שלא שייך לצלם תמונות אלו לאחר השבת, שהרי לאחר השבת המחאה כבר לא הייתה קיימת!

אמנם נראה שמחמת כמה טעמים אין לחוש לטענה זו בנידון דידן:

א) מאחר וזהות המצלם אינה ידועה, איך אנו יכולים לדעת אם מדובר ב'מומר' או במחלל שבת שאינו מוגדר כ'מומר'? ואף אם תמצי לומר שמדובר ב'מומר', שמא דינו כ'תינוק שנשבה'? ואולי התמונה צולמה על ידי נער מתחת לגיל בר מצווה[יא]? או גוי? ומאחר ואי אפשר לברר ספק זה ומדובר באיסור דרבנן, דין ספקו להקל.

ב) עצם סברא זו שמאחר ולא היה אפשרי לצלם תמונה זו במוצאי שבת ולכן מלאכה האסורה 'בכדי שיעשו' תהיה אסורה עולמית היא מחודשת וטעונה בירור.

ג) עצם ההלכה שמלאכת מומר יש להמתין בה ב'כדי שיעשו' אינה מוחלטת והדבר תלוי במח' ראשונים[יב].

אמנם עוד יש מקום לטעון ולאסור את ההנאה מהתמונה מטעם אחר והוא שלמרות שכבר כתבתי לעיל שלעניין סוגיית 'מעשה שבת' אין דינם של האחרים שהדבר נעשה עבורם כמחלל שבת עצמו, מכל מקום יש לומר שאצל אדם המחלל שבת בקביעות דינם של האחרים נחשב כדין המחלל עצמו, שבאדם כזה לא שייכת הסברא המוזכרת לעיל בהערה? שאין אדם חוטא ולא לו[יג]?

אמנם נראה שגם לטענה זו אין לחוש מחמת כמה טעמים:

א) מי אמר לנו שמצלם התמונה / סרטון עשה זאת עבור אחרים? אולי עשה זאת עבור עצמו[יד]? ומאחר ואי אפשר לברר - ספק דרבנן לקולא[טו].

ב) נח' הפוסקים האם כשהאחרים לא נוח להם באיסור שנעשה עבורם האם הקנס חל גם עליהם[טז].

ומאחר ומדובר באיסור דרבנן יש להקל מחמת טעמים הנ"ל (בצילום ע"י אדם פרטי) ובפרט שמדובר על מקרה בודד ואקראי ולא על דבר קבוע ודו"ק.

א - שו"ע או"ח סימן שי"ח סעיף א'.
ב - חולין ט"ו, כתובות ל"ד, ב"ק ע"א.
ג - שם.
ד - סימן שכ"ה סעיף ו'.
ה - כן כתב המג"א סימן שי"ח ס"ק ב' וד"ל 'דדוקא בעכו"ם שעושה בעינן בכדי שיעשה דחיישי' שמא יאמר לו לעשות אבל ישראל לא ישמע לו אף לרש"י שכתב הטעם שלא יהנה ממלאכת שבת כמ"ש סי' תקט"ו מ"מ הכא שרי דבמלתא דלא שכיחא לא גזרו'
ו - כמבואר בשו"ע יו"ד סימן צ"ט.
ז - מגן אברהם סימן שי"ח ס"ק ב'.
ח - וד"ל המג"א 'ומיהו מדברי הרב"י שם משמע דוקא התם חיישי' שיאמר לעכו"ם לבטלו אבל הכא הא בלא"ה צריך להמתין בכדי שיעשה כשבישלו עכו"ם ולישראל לא חיישינן דאין אדם חוטא ולא לו'.
ט - שו"ת כתב סופר או"ח סימן נ'.
י - סברא זו מוזכרת בספר אורחות שבת חלק' ב' הערה קל"ד.
יא - שיש לומר שאינו יכול להיחשב 'מומר' על ידי חילול השבת שלו (אולם אם קטן עשה מלאכה עבור אחרים יש להמתין במוצ"ש 'בכדי שיעשו' - פמ"ג סימן שכ"ה א"א ס"ק כ"ב)
יב - עיין פמ"ג סימן שכ"ה א"א סימן כ"ב שמסתפק בזה ותולה זאת במח' ראשונים בטעם המתנת 'בכדי שיעשו' - עיין אורחות שבת חלק ב' פרק כ"ה הערה כ"ה.
יג - ודבר זה מבואר בפמ"ג סימן שכ"ה א"א ס"ק כ"ב.
יד - והנה כיום מצוי שכל אדם שרואה איזה אירוע מעניין, מיד הוא שולף את המכשיר הנייד מכיסו ומצלם ולאחר מכן מפיץ לאחרים וי"ל אם זה נחשב עושה עבור עצמו או עבור אחרים.
טו - וגם כאן יש להוסיף שמא הסרטון לא צולם ע"י מחלל שבת בקביעות, ושמא צולם ע"י קטן, או גוי.
טז - עיין ט"ז שו"ע יו"ד סימן צ"ט ס"ק י', וברעק"א שם.

סיפור לשבת

"ואל יהא קשה כארז"

מעשה בכלה שמיד לאחר האירוסין פנתה אמה לתופרת שתתפור לה את השמלה לחופה. התופרת הייתה אישה אלמנה קשת יום, אך אחת שידעה את המלאכה, ואילו אם הכלה לא הייתה קשת יום. אלא סתם אישה לא קלה. היו בה המון תכונות טובות. היא הייתה אם מסורה וטובה, אבל מאוד מאוד דעתנית.

היא ליוותה את התפירה בהערות ובביקורת, לא הייתה מרוצה מהתוצאה הראשונה וערכה שינויים שלפעמים סתרו זה את זה. לאחר חודשיים של תפירה, כשהגיעה השמלה המוכנה, החליטה האם שהיא איננה מוצאת חן בעיניה, ופנתה לתופרת

המשך בעמוד הבא...

אחרת שנחשבה להכי טובה והכי יקרה באותה תקופה.

התופרת הראשונה נפגעה עד עמקי נשמתה, שהרי כל בעל מלאכה מצפה למחמאות בעבור עבודתו, וכאן, לא די בכך שעבדה קשה יותר מתמיד, ולא זו בלבד שלא קיבלה אפילו מחמאה אחת, כעת "חטפה" גם דחייה מוחלטת של היצירה שתפרה! הכלה עצמה לא אמרה דבר לאמה. היא הייתה בת טובה ובעלת מידות, ונקרעה בתוך תוכה. מצד אחד צערה של התופרת נגע לליבה עד מאוד, ומצד שני היא כיבדה את אמה ולא העזה להעיר שמדובר בפגיעה באלמנה, ושהיא רוצה לקראת חתונתה זכויות ולא חובות. אם לא די בכך, החליטה האם שלתופרת לא מגיע שכר בעבור השמלה. זה כבר היה הקש ששבר את גב הגמל. התופרת פנתה בייאושה אל אחות האם שהייתה רבנית, וביקשה ממנה להתערב לטובתה. הרבנית פנתה לאחותה והעמידה אותה על חומרת העניין, אך היא לא שעתה לדברי אחותה. וגם כעסה עליה, והטעימה, שאינה חייבת לקחת בגד שאינו מושלם, והיא מבקשת שלא תתערב בחייה.

הכלה עצמה הייתה עדה לחילופי הדברים והדבר טרד מנוחתה עד מאוד. היא ידעה שהיא הולכת להיכנס לחופה עם שמלת כלה שכרוכים בה צער, הלבנת פנים ועושק של האלמנה. הדבר גרם לה צער וכאב לב, וגם פחדים וחרדות. בדמיונה ראתה פרקליטים שחגים מעל החופה ומקטרגים ששמחתה כרוכה בפגיעה באישה אלמנה. היא ניסתה לדבר על לב אמה בעדינות, אך זו חתכה דבריה בנחרצות: "אם את מכבדת אותי - אני לא רוצה לשמוע מילה אחת בעניין!"

יום החופה הגיע, שעתיים לפני החופה הכלה בהכנות האחרונות, שותקת ומתייסרת. ליבה עם אותה תופרת אלמנה שתשב בביתה ותביט בצער בשמלת הכלה הדחויה פרי עמלה.

שעה לפני החופה זה קרה. כוס קפה שחור שעמד על השולחן וכבר הספיק להתקרר, מצא דרכו אל שמלת הכלה הצחורה, והותירה עליה כתם שחור ומכוער בל יימחה. שלוש מתוך ארבע נשים שהיו בחדר צרחו, ורק אחת נאלמה דום מבהלה: הכלה עצמה. "אני כל כך מצטערת!" - אמרה דודתה של הכלה, "זה היה בלי כוונה. אני פשוט הושטתי יד לזר הפרחים וזה פגע, אני לא מאמינה". האם, שלאחר הצעקה האחרונה מבטה היה קפוא לכיוון הכתם הענק של הקפה, מנסה להבין את משמעותו ואינה מצליחה. היא הביטה באחותה בכעס נורא: "למה?" - "למה לא נזהרת? הרסת לנו את החתונה!!!" "אימא!"- מחתה הכלה ולא יספה. "מה אנחנו עושות כעת?" - יבבה האם. הדודה הרבנית הייתה הראשונה שהתעשתה. "יש לנו הרי את השמלה הראשונה. ארוץ לתופרת ואקח אותה ממנה, בתקווה שלא נתנה אותה כבר למישהי אחרת!" מיד קמה ורצה לכיוון בית התופרת, היה ברור שהאם אינה מאמינה לאחותה שזה קרה בלי כוונה, היא זכרה היטב את דברי המוסר של האחות שנאמרו לה שוב ושוב. החשד ניכר היטב בפניה של האם, אך היא לא אמרה דבר. וכי תוכל להוכיח זאת? עשרים דקות חלפו. הדודה חוזרת עם התופרת. לא היה זמן להתחשבנות. הכל חשו להחליף את הקפה בוץ בלבן מבהיק, ובתוך מחצית השעה הייתה הכלה מוכנה לצאת מביתה באיחור קל ובשמלת כלה פחות מפוארת, אבל כלה קורנת מאושר כמו שכלה צריכה להיות. החתונה הייתה שמחה מהרגיל. לא היה אחד מהנוכחים שלא ידע על הקפה השחור שכמעט הרס את שמחת הכלה, ועל הנס, שבמהירות נמצאה שמלה חלופית. איש לא שאל את עצמו כיצד נמצאה שמלה כזו, שלא הזדקקה לתיקונים, והיכן נמצאה. הסיפור על "הקפה שנשפך רגע לפני החתונה" התפרסם ברחבי הארץ. אבל הסיפור לא הסתיים בזה. מיד לאחר החתונה ושבע הברכות, החלה האם להתרחק מאחותה הרבנית. בתחילה חשבה הדודה שדבר מקרה הוא, אך מהר מאוד התברר שהאם כועסת עליה ומתכוונת לנתק עימה את היחסים. נעשו ניסיונות פיוס שנתקלו בסירוב מוחלט מצד אם הכלה. באחד הניסיונות היותר חזקים יצא המרצע מן השק. "אני יודעת שהיא עשתה זאת בכוונה! רק אני יודעת איזה לחץ היא הפעילה עלי בין האירוסין לחתונה בנושא התופרת. אני סירבתי, והיא קמה ועשתה מעשה בריוני מאין כמותו! מי שמעזה לשפוך כוס קפה על שמלת כלה, אין לי חלק ונחלה איתה. אינני מתכוונת לדבר איתה שוב! היא לא אחותי!!!" ואכן בין השתיים חל נתק של ממש. אמנם אם הכלה לא הסתפקה בזה וניסתה להכריח את הסובבים אותה שינתקו את הקשר עם הדודה אך לא עלה בידה. הכלה עצמה התקרבה מאוד לדודה, והייתה זו הפעם היחידה שמישהו בכלל העז לעמוד בפני עוצמתה וכעסה של האם. עשרות שנים חלפו. לכלה ההיא נולדו ילדים שגדלו ונישאו והביאו לה נכדים ולאמה נינים. סיפור הקפה התהלך איכשהו במשפחה בחיוך, אם כי ידעו כי החיוך הזה מסתיים על מפתנה של סבתא. בסוף ימיה של הסבתא היא הלכה ונחלשה ועברה להתגורר בבית בתה, גיבורת סיפורנו. הבת, ילדיה ונכדיה התמסרו לשרת אותה. במקביל להיחלשותה התרככה, ובתה חשה כי הגיע הזמן לשיחה, שלה חיכתה עשרות שנים.

"ראי, אימא,"- אמרה לה הבת- "את זוכרת את יום החתונה שלי ואת כוס הקפה?" "ודאי שאני זוכרת"- אמרה האם. "דבר כזה אין שוכחים לעולם!" "את זוכרת שהאשמת את הדודה וטענת ששפכה את הקפה במתכוון?" "אני זוכרת, ואל תנסי לומר לי עכשיו שהקפה נשפך מעצמו. תעשי לי טובה, אני אומנם זקנה וחולה, אבל טיפשה אני לא!"- רטנה האם. "זה בסדר, אימא, אני לא מתכוונת לומר שזה בא מעצמו. זה באמת נעשה במתכוון. אני עצמי ראיתי זאת במו עיניי! לא אוכל להכחיש. צדקת. הקפה באמת נשפך במתכוון." "סוף סוף יש מי שתעיד על האמת"- נאנחה האם "במשך כל השנים איש לא הבין מדוע הסתכסכתי עם אחותי. אף שאמרתי לכולם שהיא שפכה את הקפה על שמלת בתי בכוונה תחילה רבע שעה לפני החופה... אבל איני יודעת למה לקח לך כל כך הרבה זמן להודות בזה?" "אומר לך, אמא. דודתי אסרה עלי לספר את האמת. ממש ביקשה והתחננה ואף הזהירה. זו הסיבה שלא סיפרתי לך" "נו, את רואה, כעת את מבינה למה כעסתי עליה כל השנים? לפחות הייתה מודה שעשתה זאת במתכוון. במקום זה היא דאגה שבתי לא תספר לי האמת. את מבינה עם מי יש לנו עסק?" "לא, אימא! ישנה סיבה אחרת מדוע היא אסרה עלי לספר את האמת. האמת... האמת, אמא, שהקפה אומנם נשפך במתכוון אבל זו לא הייתה היא ששפכה אותו!" "אלא מיז?!" שאלה זעקה האם. "זו הייתי אניז!!!" "מה???" "הייתי כלה כל כך עצובה ונפחדת שהרגשתי שלא אוכל להיכנס לחופה עם שמלת כלה הספוגה בדם ליבה של אלמנה! אמא, אני כיבדתי אותך, ניסיתי לומר לך

המשך בעמוד הבא...

אך את לא קיבלת. לא הייתה לי דרך אחרת להימנע מזה. אז פשוט שפכתי על עצמי את הקפה השחור. כן, זו הייתי אני, לא היא!" "אז מדוע לא סיפרת לי זאת עד היום?" "משום שהדודה בעיניה החדות ראתה מה שעשיתי. היא סימנה לי באצבע על פיה שאשתוק. היא מיד אמרה: 'אני כל כך מצטערת' ובעצם נטלה ממני את האשמה. ולאחר מכן, ברגע פנוי לחשה לי: 'אל תאמרי מילה! זה עלול להרוס לך את החתונה גם לך וגם לאימך. שתקי וזהו!". "מספר חודשים לאחר החתונה ניסיתי לשכנע אותה לספר לך את האמת, אבל היא השביעה אותי שלא לספר לך. 'אם היא הסתכסכה איתי על חשד, קל וחומר שתסתכסך איתך על דבר ודאי. בשבילה ובשבילך עדיף שתחיו בשלום". הסבתא ואחותה התפייסו בו ביום. הרבה בכתה הסבתא על קשיות ליבה שגרם לה להפסיד קשר עם הקרובים לה. עם זאת הודתה שהחלופה הייתה קשה יותר. מספר חודשים לאחר מכן היא נפטרה. שנה לאחר מכן נפטרה אחותה, לפני שנפטרה ביקשה ממני אימי להעביר מסר עם דברי חז"ל : "לעולם יהיה אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז" (תענית כ.).

מאוצר הסיפורים של הרב חנניה צ'ולק שליט"א, יו"ר "עזר מציון".

שביבים / שאול שיף

למה לסלוח למי שלא מגיע לו?

עשר תובנות לחשיבה אחרת על סליחה

/ ל. טלר

כל מי שהרגיש את התחושה המתמשכת של טינה, כעס או שנאה של ממש כלפי מי שפגע בנו יודע שהיכולת להשתחרר ממנה היא הקלה עצומה. קל לומר, אבל קשה מאוד לעשות. אנחנו מרגישים שזה לא יהיה הוגן לסלוח לאדם כזה; שלפעמים הטינה והכעס הם הנשק היחיד שלנו שבעזרתו אנחנו יכולים להגיב על הפגיעה. כדי לסלוח בצורה שתשחרר אותנו מהעול, אנחנו צריכים לחשוב על סליחה בדרך אחרת. הנה 10 נקודות למחשבה:

א. סליחה איננה הסרת אחריות מהפוגע

זה אולי הדבר שהכי קשה לנו להבין בכל הנוגע לסליחה. פירושה של סליחה איננו להפחית בחומרת הפגיעה, אלא לשחרר את עצמנו מהעיסוק בה. כאשר אתם מספרים לפוגע איך הוא פגע בכם ואחר כך סולחים לו, אתם מחזירים את השליטה לידיכם: אתם מכירים בעוול שנגרם לכם, מבהירים לפוגע איך מעשיו השפיעו עליכם ואז יכולים להחליט לסלוח (בפניו או בלב) כדי להניח את העניין בצד סופסוף.

ב. סליחה אינה חייבת לכלול פיוס

זה שאתם סולחים למישהו, לאו דווקא אומר שהוא מוזמן חזרה אל תוך חייכם. זה שאני מחליטה לסלוח לאדם מסוים משום שאני מכירה במגבלות שלו, לא אומר שאני רוצה להמשיך ולהתמודד איתן. יש הרבה כוח ביכולת לומר לעצמנו באופן שקט והחלטי - ולא מתוך זעם - שאנחנו בוחרים לסלוח לאדם על העוול שעשה לנו אך עם זאת הוא סיים את תפקידו בחיינו. אפשרות כזאת יכולה לספק לכם הקלה כפולה.

ג. תזכורת: רוב האנשים פועלים כמיטב יכולתם וללא כוונת זדון

לאנשים שונים רמה משתנה של מודעות לגבי מה שמניע אותם, ופעמים רבות הם פוגעים באחרים מתוך פחד או מצוקות שאיננו מבינים או אפילו מודעים להם. כמובן שיכול לקרות שמישהו פגע בנו בכוונה מלאה, אבל עם יד על הלב, כשאתם חושבים על מי שפגע בכם - האם נראה לכם שזה המקרה? רוב הסיכויים שלא. האם זה אומר שהוא היה חייב לפעול כך? בוודאי שלא. כאמור, הוא עדיין נושא באחריות למעשה, אבל יש משהו בהבנה שאנשים (כן, גם אנחנו) יכולים לפגוע מתוך ניסיון להגן על עצמם כדי להבין זאת לגבי מי שפגע בנו ולהפסיק לראות את עצמנו כקורבן חסר שליטה.

ד. הפגיעה שאתם מרגישים היום נובעת מההווה ולא מהעבר

חשוב לזכור: אם אתם עדיין כואבים את הפגיעה שקרתה מלפני שנתיים, למשל, אתם כבר לא כואבים את ההשלכות שהיו לה באותה עת, אלא את חוסר היכולת לסגור מעגל עם אותו אדם. למעט במקרים חריגים, הפגיעה שחוויתם לא הצליחה להסיט את חייהם ממסלולם או לפגוע בהם בצורה משמעותית.

ה. סליחה היא התאמת ציפיות

כאשר אנחנו נוטרים טינה ולא סולחים, אנחנו בעצם עדיין אוצרים בתוכנו ציפיות מסוימות מהאדם שפגע בנו. לפעמים, כדי לסלוח, עלינו "לשחרר" את הציפייה הזאת ולהבין שאותו אדם מוגבל במה שהוא יכול להעניק לנו בתחומים מסוימים. למה? בסופו של דבר,

זה לא ממש משנה אם הסיבה היא סביבתית או מולדת; תוצאה של נסיבות חייו או הבחירות שעשה בחיים. המסקנה היא שעלינו להבין כי סליחה פירושה לשנות את הציפיות שלנו ממנו מעתה והלאה.

ו. הנקמה המתוקה ביותר היא חיים טובים

הסליחה מאפשרת לכם להתפנות למה שחשוב באמת: לשפר את חייכם באופן מירבי. בין אם מדובר במציאת בן/בת זוג, מציאת עבודה טובה או שיפור תנאי המגורים שלכם: היתקעות בעוול שעשו לכם גורמת לכם להרגיש כי אתם לא יכולים להתקדם הלאה עד שלא תקבלו את הפיצוי עליו. אבל זוהי האירוניה של החיים: הפיצוי יגיע, אולי מאותו אדם שפגע בכם ואולי מאדם אחר, רק כשתפסיקו לעסוק בו.

ז. סליחה מאפשרת להיות הסופרים של סיפור חייכם

כולנו מספרים לעצמנו ולקרובים אלינו את סיפור חיינו. אנחנו בוחרים מה להדגיש ומה להשמיט; מה יתפוס עמודים שלמים ומה יוזכר במשפט אחד, אם בכלל. אם תחשבו על חייכם בצורה כזאת, תבינו שיש לכם יותר שליטה עליהם ממה שחשבתם, גם אם יש נסיבות שאינן תלויות בכם כלל. סליחה היא אחת הדרכים לסמן לעצמנו שנגמרה תקופה אחת ומתחילה אחרת, כזאת שבה נמלא את הדף בסיפורים טובים יותר, או במילים אחרות: להחזיר את השליטה אלינו.

ח. טינה וכעס מתמשכים מרעילים אותנו

כולנו פנטזנו על תסריט שבו הפוגע שלנו מתחנן לסליחתנו, מקבל את עונשו וחי בחרטה מתמדת על הפגיעה שפגע בנו. הפנטוזים האלה, נורמליים ככל שיהיו, מתפתחים פעמים רבות למחשבות אובססיביות. אם אותו אדם עדיין בחיינו באופן כלשהו, כל מפגש איתו או אזכור שלו עלול לעורר את מחשבות אלה מחדש, אם נראה שחייו מתנהלים כרגיל. סליחה מאפשרת לנו להשתחרר מהמשא שמכביד עלינו.

ט. סליחה מאפשרת לנו להסתכל על כל אדם בחיינו כאל מורה

גם אם אתם לא מאמינים שלכל מה שקורה בחיינו יש סיבה, זה לא אומר שאם כבר קרה משהו אתם לא יכולים להתייחס אליו כאל שיעור שלמדתם. אולי לא ביקשתם אותו ולא ייחלתם אליו, אבל קיבלתם אותו, ועכשיו אתם יכולים להשתמש בו. זוהי הזדמנות לברר, מעבר לרגשות כלפי הפוגע, את הערכים והציפיות שלכם באופן כללי ואת המסקנות המעשיות שאפשר להסיק מהסיפור. ערכו רשימה של דברים שלמדתם ונסחו אותה באופן חיובי (לדוגמא: אל תכתבו "למדתי שאסור לסמוך על בן משפחה כשזה נוגע לעסקים" אלא "למדתי שמעתה והלאה אעדיף תמיד לערב בעסקיי מישהו מחוץ למשפחה"). קראו את הרשימה. עכשיו אתם מוכנים לומר בדמיונכם לפוגע: "תודה על השיעור", וגם להתכוון לזה.

י. הבשורה החשובה ביותר לגבי סליחה: אתם לא צריכים את האדם השני כדי לסלוח

"יפה", אתם אומרים, "אני באמת אשמח להשתחרר מהכעס והטינה המתמשכים, אבל אני עדיין לא רוצה לתת למי שפגע בי את ה"פרס" הזה". אבל זה העניין - שהסליחה היא לא עבור אותו אדם דווקא אלא קודם כל עבורכם, ובשביל זה אתם לא צריכים אותו. אתם אפילו לא צריכים שהוא יהיה נוכח בחייכם. אתם יכולים להחליט שאתם משחררים את העיסוק בפגיעה ההיא ללא קשר לאדם ההוא, כדי שתוכלו להתקדם הלאה.

השורה התחתונה: איך עושים את זה?

הנה תרגיל שמומלץ לנסות: פנו לעצמכם לפחות 10 דקות ונסו "להיכנס לראש" של האדם ההוא. דמיינו שאתם הוא, עומד למשפט בפניכם. דמיינו אותו מסביר את עצמו ומגן על עצמו בכנות מוחלטת. מה הוא אומר? למה הוא פגע בכם? מה הוא חושב על כך? באילו חולשות ובאילו פחדים שלו הוא מודה? זה אולי נשמע מקומם לתת לו לעשות זאת בדמיונכם כשהוא אף פעם לא עשה זאת במציאות, אבל כאמור - המטרה היא לעזור לעצמנו לשים את האדם הזה בפרופורציות ולא לתת לו משקל כל כך משמעותי בחיינו הרגשיים. אחרי שנתתם לו לומר את דברו בדמיונכם, אתם מסוגלים להבין את המגבלות שלו, להחליט שאתם מנמיכים ממנו ציפיות או מוציאים אותו לגמרי מחייכם, והעיקר - להניח בצד את הכעס והטינה ולהמשיך הלאה. ■

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net